

Inhoud

Woord vooraf

Collectiebeheer en presentaties

Eigentijdse geesten:

op weg naar *Roots & More*

3

6

11

Ubangi-kunst en -culturen:

het hart van Afrika in kaart gebracht

Publieksdienst

Bedrijfsvoering

Algemene gegevens

14

19

26

32

De doelstelling van de Stichting Afrika Museum is het in wijde kring belangstelling wekken voor de culturen van Afrika. Het Afrika Museum wil Afrikaanse voorwerpen zodanig presenteren dat de bezoekers onder de indruk raken van de rijkdom aan visies, levenspraktijken en artistieke uitingsvormen die Afrika en de Afrikaanse diaspora in de loop van hun lange geschiedenis hebben ontwikkeld en tot op heden levend hebben gehouden.

WOORD VOORAF

Dat het vernieuwde en sterk uitgebreide Afrika Museum een succesformule is, bleek nogmaals in 2007, het eerste volle jaar na de bouwperiode in 2006. De stijging van het bezoekersaantal hebben we niet alleen kunnen vasthouden, maar zette ook door en kwam uit op 79.700. Inmiddels is duidelijk dat de nieuwe ruimten de hoog gestemde verwachtingen meer dan waar maken. Het atrium is geschikt voor tal van verschillende functies; kleurrijke hedendaagse kunst, grote beelden en installaties komen er voortreffelijk tot hun recht terwijl de aangename intimiteit van de expositieruimte weer goed past bij de ingetogen beelden op de nog lopende Ubangi tentoonstelling. Het auditorium kon al voor vele lezingen, vergaderingen en filmvertoningen worden gebruikt.

Heel wat details zijn in 2007 verder afgewerkt, de restanten van de bouw werden opgeruimd, het terrein is toegankelijker gemaakt en beveiligd. Veel werk is verricht aan het afronden van het calamiteitenplan voor de collectie dat een onderdeel is van het museale veiligheidsplan dat in verschillende opeenvolgende trajecten zal worden geïmplementeerd.

De aantrekkingskracht van het Afrika Museum is sterk vergroot, hetgeen onder meer blijkt uit het opvallend aantal schenkingen van etnografica en andere collectievoorwerpen dat ons bereikte. Een speciale vermelding is op zijn plaats voor de collectie Sanders. Hadden de heer en mevrouw Sanders al eerder hun eerste Afrika collectie tijdelijk bij ons ondergebracht, zo mochten wij ook hun interessante tweede verzameling Africana als schenking ontvangen. Plezierig was te ervaren dat wij vanuit de Provincie Gelderland de heer Hans Esmeijer op bezoek kregen en later de heren De Wit en Maasackers mochten begroeten op de gratis Gelderland Museumdag, die maar liefst vierduizend bezoekers trok.

Het museum heeft verschillende exposities kunnen laten zien, waaronder de bijzondere tentoonstelling Ubangi: Kunst en culturen uit het hart van Afrika. De eerste en unieke overzichtstentoonstelling van een uitgesproken abstracte kunststijl, die ongewoon is voor Centraal Afrika. Gastconservator Jan-Lodewijk Grootaers heeft na zijn verblijf in Afrika en jarenlange studies kans gezien om een prachtige verzameling voorwerpen uit binnen- en buitenland bij elkaar te brengen en een zeer interessante catalogus samen te stellen. Hier past een woord van grote dank aan hem en aan Gerard van den Heuvel, die gezien zijn kennis van de kunst uit de regio, een bijdrage heeft geleverd aan de keuze van de voorwerpen. In dit verslagjaar is een begin gemaakt met de plannen voor de revitalisering van het buitenmuseum. Een geactualiseerde verhaallijn in dit belangrijke onderdeel van het museum zal de belevingswereld van de bezoeker ongetwijfeld kunnen vergroten en zo ook de onderwerpen die in het binnenmuseum aan de orde komen voor menig- een nog toegankelijker maken.

Er is opnieuw met onze relatief kleine groep medewerkers enthousiast en inventief omgesprongen met alle mogelijke verzoeken die op ons afkwamen en die wij zoveel mogelijk hebben kunnen honoreren. Dat het museum zoveel groter is geworden, betekent voor menige afdeling ook een stapje erbij. Daarom zeer van harte alle lof voor hun inzet, hoed af voor allen!

In dit jaar hebben wij de medezeggenschap in het bedrijf geregeld door middel van het organiseren van de verkiezing van een personeelsvertegenwoordiging die 1 januari 2008 van start zal gaan. Eerder in het jaar is het arbeidsvoorwaardenreglement op voorkomende zaken aangepast. Twee jubilea werden gevierd: het 12,5 jarig jubileum van Lucas de Roeper en het 40 jarig jubileum van mijzelf. De medewerkers hebben een ongelooflijk gezellige dag en avond georganiseerd, waaraan ik bijzondere en dankbare herinneringen heb.

Na zo'n lange tijd met veel plezier op het museum te hebben gewerkt, komt zo langzamerhand ook mijn werkeinde in zicht. Vóór mij gingen in 2006 al Ella Talstra als hoofd bedrijfsvoering en in de loop van dit jaar ook Els Berntsen, mijn secretaresse met de Vut. Dit werd het begin van de eerste 'lege' plekken die na 20 jaar vertrouwelijk samenwerken om mij heen ontstaan. Natuurlijk is er nieuwe en enthousiaste aanwas, maar met die medewerkers haal ik geen 20 jaar samenwerken meer! Momenteel wordt gewerkt aan een grote tentoonstelling hedendaagse kunst uit de Afrikaanse diaspora, die zowel de expositieruimte als het atrium in beslag zal nemen. Roots & More: De Reis van de Geesten reflecteert wat mij al die jaren heeft gefascineerd: de bezielende kracht van Afrika's spirituele reservoir.

Ineke Eisenburger directeur

COLLECTIE BEHEER EN PRESENTATIES

De afdeling collectiebeheer, die kennis over het materiële behoud van de objecten bundelt, heeft dit jaar opnieuw ervaren dat het vakgebied zich steeds meer tot een eigen discipline ontwikkelt op het kruispunt van natuurwetenschappelijk onderzoek, praktische vaardigheden en cultuurhistorie. Er is dus sprake van een zeer gedifferentieerd werkkterrein. Concreet betekent dit dat naast registratie, conservering en restauratie en het verantwoord transporteren en presenteren van collectie ook het inhoudelijk informeren van publiek, van collega's en wetenschappelijk onderzoekers als reguliere taken worden uitgevoerd.

Sinds het in gebruik nemen van het gedeeltelijk vernieuwde depot in 2006 is er gestaag gewerkt aan het verbeteren van opberg- en bewaarmethoden, zijn nieuwe rekken geplaatst, objecten ontstof, behandeld tegen insecten, gefotografeerd, geregistreerd en beschermd tegen beschadiging. Door het herschikken en beter opbergen van de collectie, gekoppeld aan een online beschikbare databank wordt de collectie steeds beter toegankelijk. Deze herinrichting is met name van belang, omdat de collectie van het Afrika Museum steeds vaker ruimte biedt aan grotere installaties en kunstwerken uit de Afrikaanse hedendaagse- en diasporakunst. Overigens is het behoud van deze werken een zeer complex onderwerp, gezien de grote diversiteit in het gebruik van materialen, de grote verscheidenheid aan verschijningsvormen en de opvattingen van de kunstenaars zelf als het gaat om de omgang met door hen vervaardigde kunstwerken. Van de restaurator vraagt dit om toenemende verdieping in zijn deskundigheid, wat vervolgens resulteert in een intensivering van de werkzaamheden.

voorwerpen uitgebreid wordt behandeld. Het Afrika Museum heeft met de introductie van een spelcomputer voor museale educatieve doeleinden een uniek product gelanceerd. De firma Infofilm is ook verantwoordelijk voor alle overige videopresentaties in het museum.

MUSEUMREGISTRATIE

Na een periode van herijking in 2006 werd in februari 2007 officieel de status van 'geregistreerd museum' verlengd voor een periode van 4 jaar. Het Afrika Museum heeft met het verkrijgen van deze status opnieuw aangetoond dat zij voldoet aan alle eisen die worden gesteld aan registratie en genomen maatregelen ten aanzien van behoud en beheer van de collectie.

MUSIP-PROJECT

In 2006 werd het Afrika Museum uitgenodigd deel te nemen aan het Musip-project van de Provincie Gelderland, dat inzicht moet geven in omvang, staat van conservering, cultuurhistorische betekenis en gebruik van collecties. In het eerste kwartaal van 2007 werd dit project afgerond met de officiële Musip-registratie, waardoor het Afrika Museum thans ook digitaal te vinden is op de officiële Musip-site.

CALAMITEITENPLAN

Integraal onderdeel van het museale calamiteiten- en veiligheidsplan vormt een risico-inventarisatie annex calamiteitenplan voor de collectie. In 2006 werden de noodzakelijk risico-inventarisaties uitgevoerd. In 2007 is dit uitgemond in een uitgebreid calamiteitenplan voor de collectie. Dit calamiteitenplan zal verder worden geïntegreerd in het museale veiligheidsplan en in verschillende opeenvolgende trajecten worden geïmplementeerd, onder meer middels scholingsdagen voor alle medewerkers.

CONVERSIE BIBLIOTHEEKBESTAND

Het Afrika Museum beschikt over een kleine bibliotheek met naar schatting 5000 titels en een aantal lopende tijdschriften. Het geheel is ondergebracht in een databank. Deze databank zal in de toekomst gekoppeld worden aan de objectendatabank en beschikbaar komen via de website. Daartoe is een conversie noodzakelijk. In juli zijn de voorbereidingen in gang gezet en naar verwachting zal de conversie begin 2008 worden opgeleverd. De projectbegeleiding is in handen van het hoofd collectiebeheer.

CONTACTEN

Ook in 2007 heeft de afdeling collectiebeheer deelgenomen aan de reguliere vergaderingen van het samenwerkingsverband voor ontwikkeling van de thesaurus binnen de SVCN (Stichting Volkenkundige Collecties Nederland).

Het hoofd collectiebeheer en de PR-medewerkster hebben op verzoek van de Internationale Hogeschool in Breda, afstudeerrichting 'imagineering' geparticipeerd in projecten van een vijftal groepen studenten. Beide medewerkers hebben ter afsluiting op 8 mei zitting gehad in het beoordelingscomité. Verder heeft het hoofd collectiebeheer meegewerkt aan een onderzoek van Lydia Kitunguli (student aan de Reinwardt Academie) naar de inzet van 'source communities' bij implementering van tentoonstellingen en uitvoering van museale activiteiten. Op verzoek is er eveneens in een tweetal sessies deelgenomen aan onderzoeken rond het thema E-culture van de universiteit Amsterdam en de stichting DEN en werd medewerking verleend aan een onderzoek van studenten rond het thema presentatie van slavernij in musea.

De heer Hans Esmeijer, gedeputeerde van de provincie Gelderland, bracht in juni een bezoek aan het uitgebreide en vernieuwde museum.

Het hoofd collectiebeheer heeft in de periode van 19 augustus tot 25 augustus deelgenomen aan de 21ste ICOM - General Conference in Wenen, georganiseerd rond het thema Musea en Cultureel erfgoed: over de rol en positie van musea in veranderende samenlevingen en de collectie als *raison d'être* van elk museum.

In oktober heeft Kellim Brown, verbonden aan de universiteit van South Florida, een bezoek gebracht aan het depot in verband met onderzoek aan de Chokwe/Angola-collectie van het museum.

Van 8 -11 november werd door het hoofd collectiebeheer deelgenomen aan een studiereis naar Parijs, georganiseerd door de sectie Culturen van de NMV.

Op 21 november werd een gastcollege verzorgd voor studenten Cultuurwetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

In december bracht conservator Mevr. Joubert van Musée Quai Branly, één van de bruikleengevers van de Ubangi-tentoonstelling een bezoek aan het museum en werd met de directeur een delegatie ontvangen van het Museum der Weltkulturen in Frankfurt am Main.

De heer en mevrouw Falgayettes-Leveau van museum Dapper te Parijs bezochten het museum bij gelegenheid van de tentoonstelling Ubangi.

Bestuur en directie van het Afrikacentrum in Cadier en Keer brachten een werkbezoek aan het museum.

BIJZONDERE PROJECTEN

TENTOONSTELLINGEN

Na de herinrichting van het vernieuwde museum in 2006, concentreerden de werkzaamheden van de afdeling collectiebeheer zich in 2007 rond de uitvoering van grotere en kleinere tentoonstellingen. Zeer arbeidsintensief was de grote jaartentoonstelling 'Ubangi. Kunst en Culturen uit het hart van Afrika' van gastconservator J.L. Grootaers. Deze expositie bestaat - op een klein aantal uitzonderingen na - uitsluitend uit bruiklenen. Uit museumcollecties en privéverzamelingen werden uit geheel Europa objecten getransporteerd naar het Afrika Museum.

MUSEUMTOUR

Het hoofd collectiebeheer heeft in de periode december 2006 tot juni 2007 in samenwerking met het bedrijf Infofilm uit Leiden een museumtour voorbereid en geïmplementeerd op een PSP spelcomputer. De tour is samengesteld uit collectiefoto's, achtergrondinformatie en filmfragmenten en heeft betrekking op één van de vernieuwde tentoonstellingszalen waarin het thema westerse en Afrikaanse visies in het kijken naar kunst-

WAT HEBBEN WE GELEEND

- t.b.v. de tentoonstelling **Sahara, Land beyond imagination** (26-04-2007 tot 05-07-2007)
- 36 foto's van Frans Lemmens

- t.b.v. de tentoonstelling **Blijvende herinneringen; Een reis door het Nederlandse slavernijverleden in Ghana** (15-10-2007 tot 02-12-2007)
- 49 foto's van Hans van Rhoon

- t.b.v. de tentoonstelling **Ubangi. Kunst en culturen uit het hart van Afrika** (14-10-2007 t/m 31-03-2008) heeft het Afrika Museum verschillende voorwerpen in bruikleen mogen ontvangen van zowel museale instellingen in binnen- en buitenland, als van een 36-tal particulieren uit Frankrijk, België, Duitsland en de Verenigde Staten.

Duitse musea

- Staatliches Museum für Völkerkunde München: drie voorwerpen
- Linden-Museum Stuttgart: één voorwerp
- Museum für Völkerkunde Hamburg: twee voorwerpen
- Rautenstrauch-Joest-Museum: twee voorwerpen
- Ethnologisches Museum Staatliche Museen zu Berlin: vier voorwerpen
- Museum der Weltkulturen, Frankfurt am Main: twee voorwerpen

Fransen musea

- Musée du quai Branly, Parijs: 14 voorwerpen
- Musée d'Angoulême, Angoulême: één voorwerp

Belgische musea

- Musée des Instruments de Musique, Brussel: drie voorwerpen
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Tervuren: 44 voorwerpen
- Universiteit Gent, Gent: twee voorwerpen
- Etnografisch Museum Antwerpen, Antwerpen: één voorwerp

Nederlandse musea

- Rijksmuseum voor Volkenkunde Leiden, Leiden: vier voorwerpen
- Museon, Den Haag: één voorwerp
- Universiteitsmuseum Groningen: zes voorwerpen

PARTICULIERE BRUIKLEENEN: 103 VOORWERPEN

- t.b.v. de **Tentoonstelling Sunsum: Traditie en vernieuwing in Ghana** (15 oktober 2007- 2 december 2007) heeft het Afrika Museum de volgende bruiklenen mogen ontvangen van Stichting Corrosia uit Alkmaar:
- Ablade Glover: vier schilderijen
 - Kofi Setordji: 2 beelden, 1 installatie, 1 beeldengroep
 - Rikki Kwawu: twee schilderijen
 - Wiz Kudowor: vier schilderijen
 - Kofi Asante: keramiek
 - Kati Torda Dagadu: negen kettingen

- t.b.v. de tentoonstelling **Door de ogen van de kunstenaar** (01-12-2007 tot 6-01-2008) in samenwerking met de AVRO:

- Drietal foto's van Cleo Campert
- Beeld 'de Spagaat' en een tweetal foto's van Judith Wiersema
- Aquarel 'Homemade' van Olphaert den Otter
- Negental portretten van Gerti Bierenbroodspot
- Foto's en tekeningen van architect Joop van Stigt

- Voor een periode van vijf jaar** (juni 2007 tot juni 2012) een 57- tal voorwerpen uit de Collectie Sanders, voorheen ondergebracht in het Wereldmuseum te Rotterdam.

Bruiklenen die verlengd zijn

- Nijmeegs Volkenkundig Museum: 9 voorwerpen voor de semi-permanente opstelling Oost-Afrika (Ethiopië).
- Tropenmuseum, Amsterdam: reliekmant uit Gabon, voor het thema 'Echt en Vals'.
- Anky Mulder: 15 voorwerpen voor de semi-permanente opstelling Oost-Afrika (Pokot vitrine).

WAT HEBBEN WE UITGELEEND

De volgende bruiklenen zijn in 2007 gehonoreerd

- Nederlands Leder en Schoenen Museum, Waalwijk: Schild (Masai, Kenya) voor de herinrichting Educatieve afdeling (30-01-2007 t/m 31-12-2008).
- Royal Leerdam Crystal: 35 voorwerpen en 12 foto's voor de Royal Leerdam Crystal: Glasdagen 'Afrika aan de Linge' (12-06-2007 t/m 03-07-2007 en 04-09-2007 t/m 25-09-2007).
- Deutsches Historisches Museum, Berlijn: Vrijbrief (Tanzania) voor de tentoonstelling Karl May- The Imaginary Journey (31-08-2007 t/m 06-01-2008).
- Jenevermuseum, Schiedam: drie voorwerpen voor de tentoonstelling King of Drinks, jenever in Ghana (13 oktober 2007 t/m 9 januari 2008).

De volgende bruikleen is verlengd

- Black Paris. Arts and History of a Black Diaspora. De volgende tentoonstelling is na Parijs en Frankfurt te zien in Musée d'Ixelles te Brussel van 28-02-08 t/m 13-04-08. Het betreft hier een schilderij van Iba Ndiaye.

AANWINSTEN

Opnieuw is ook in 2007 de collectie gegroeid en wel met 225 voorwerpen, verkregen door aankopen en schenkingen. Dit brengt de totale collectie op een aantal van 7875 objecten.

AANKOPEN

t.b.v. de collectie Afrika Museum (AM)

- Poppen, 2 stuks (Bargu, Benin)
- Pop (Yoruba, Nigeria)
- Ketting (Lotuko, Sudan)
- Installatie House of Obeah (kunstenaar: Renée Stout, aankoop met steun van gezamenlijk SVCN aankoopfonds)
- Het laatste avondmaal (kunstenaar: Frantz Zéphirin, aankoop met steun van gezamenlijk SVCN aankoopfonds)
- Beeld Erzulie Dantor (kunstenaar E. Lindor)
- Vodou flessen, 5 stuks (Haïti)
- Vodou vlaggen, 5 stuks (Haïti)

SCHENKINGEN

t.b.v. de collectie HG

- Diverse voorwerpen, 40 stuks (Diola, Senegal). H. Govers CSSP.

t.b.v. de collectie Afrika Museum (AM)

- Diverse voorwerpen van ijzer- en koperlegering (West-Afrika). Ad van Dijk, Assen
- Grafkist Zeearend (kunstenaar: Paa Joe). Dhr. en Mw. Mulukom, Heilig Landstichting
- Installatie Yo me lo llevo viento malo, 1998 (kunstenaar: Santiago Rodríguez Olazábal). CODA, Apeldoorn
- 7 voorwerpen uit koperlegering (West-Afrika). Simon Dermijn, Warnsveld
- 2 serpentijn beelden (Tengenenge, Zimbabwe). Galerie De Strang, Dodewaard
- 2 trommen (Yoruba, Nigeria). Joop Groen, Vlaardingen
- 48 voorwerpen (West- en Midden Afrika). Dhr. en Mw. Sanders, Schiedam
- 26 voorwerpen (Baka, Cameroun). Stichting Duurzame Ontwikkeling
- 15 Afrikaanse tunieken met hoofddeksel. A. Koenen, Maarsbergen
- observatietent dr. Paul Juliën. J. Dijkstra, Universiteit Wageningen

TENTOONSTELLINGEN

Kunst uit Ghana t/m 30 april 2007. Grafkisten van de Ghanese kunstenaar Paa Joe.

Twins Seven Seven t/m 30 april 2007. De Fopke en Jo Fopma collectie geschonken aan het Afrika Museum.

Heroes 1 t/m 23 mei 2007. Reizende fototentoonstelling ter ere van het 50-jarig bestaan van AMREF Flying Doctors.

Sahara: Land beyond imagination 1 mei t/m 30 juni 2007. Fototentoonstelling van Frans Lemmens en Marjolijn van Steeden.

Hedendaagse kunst uit Afrika en de Afrikaanse diaspora. Collectie Valk en verder... t/m 31 augustus 2007. Collectie hedendaagse Afrikaanse kunst van Felix Valk (1929-1999). Deze verzameling is representatief voor de jaren negentig van de vorige eeuw, de periode waarin de hedendaagse Afrikaanse kunst internationaal doorbrak.

Sunsum: Traditie en vernieuwing in Ghana 15 oktober t/m 2 december 2007. Tentoonstelling van hedendaagse kunst uit Ghana.

Door de ogen van de kunstenaar 1 december 2007 t/m 6 januari 2008. Tentoonstelling in samenwerking met de AVRO die in het gelijknamige televisieprogramma een aantal bekende Nederlandse kunstenaars volgt, die goede doelen bezoeken in ontwikkelingslanden. De ervaringen die zij opdoen worden verwerkt in een kunstwerk. In deze tentoonstelling werden werken van Olphaert den Otter, Judith Wiersema, Gerti Bierenbroodspot, Cleo Campert en Joop van Stigt getoond.

Ubangi. Kunst en culturen uit het hart van Afrika 15 september 2007 t/m 1 april 2008. In deze tentoonstelling, een primeur op wereldniveau, werden kunststijlen vergeleken tussen bevolkingsgroepen ten noorden en ten zuiden van de rivier Ubangi, de grensriever tussen Dem. Rep. Congo en de Centraal-Afrikaanse Republiek. Gastconservator: dr J.-L. Grootaers, vormgeving: W. Spriet.

Met een Hoed de Wereld rond 12 november 2007 t/m 10 januari 2008. Tentoonstelling van 'Afrikaanse' hoeden, gemaakt door leden van de Nederlandse Hoeden Vereniging aangevuld met hoeden uit de museumcollectie.

Eigentijdse geesten: op weg naar *Roots & More*

Roots & More is de titel van een schilderij van de Afrikaans-Amerikaanse kunstenaar Renée Stout (1958). De tentoonstelling over Afrika-gerelateerde spiritualiteit in het werk van hedendaagse kunstenaars uit de Afrikaanse diaspora, die begin 2009 in het Afrika Museum van start gaat, heeft alles te maken met de *roots*, de wortels van mensen van Afrikaanse origine buiten Afrika, en *more*, meer dan alleen wortels: de vervlechting van die wortels met de dominante cultuur waarin de afstammelingen van de slaven zich bevinden en de zeer persoonlijke invulling die zij aan hun culturele erfenis geven.

Candomblé en umbanda in Brazilië, santería, abakúa en palo in Cuba, in Haïti vodou, in de Verenigde Staten hoodoo en in Jamaica en Trinidad obeah (waarbij moet worden opgemerkt dat de laatste twee niet zozeer religies als wel rituele, traditionele genezingskunsten betreffen) vormen een onuitputtelijke bron van inspiratie voor kunstenaars. *De Reis van de Geesten* bleek een vlag die de lading van de komende tentoonstelling dekt, zeker in combinatie met Stouts bondige *Roots & More*, dat we aan de Nederlandse titel vooraf laten gaan.

In 2007 bezocht de conservator hedendaagse kunst voor dit project Miami, uitwijkplaats van Cubaanse en Haïtiaanse kunstenaars en het straatarme Haïti zelf, het hart van de schatrijke vodou-wereld. In Miami kwam hij in de ateliers van José Bedia (Cuba, 1959) en Edouard Duval-Carrié (Haïti, 1954), die beiden worden uitgenodigd om aan de tentoonstelling deel te nemen. Duval-Carrié had net de laatste hand gelegd aan een hangende boot voor Ayizan, een van de Loa (de geestwezens van de vodou religie, ook wel als Lwa geschreven). Een indrukwekkende verschijning met

gespreide armen en lichtgevend hoofd. Ayizan hoort tot de eerste geestwezens die in een vodou ceremonie worden geëerd, een oude ziel die ruimte schept en het land behoedt. Ze is de vrouw van Legba, een kernfiguur in het vodou pantheon, tot wie men zich in een ceremonie als allereerste moet wenden want hij 'opent de weg'. De boot met Ayizan zou later, samen met een Legba-boot en een Erzulie Freda-boot, door het Afrika Museum worden verworven. Met eerdere aankopen (een schilderij van de Haïtiaanse schilder Frantz Zéphirin en een reliëf van Renée Stout) is daarmee een belangrijke stap verder gezet in de opbouw van een diaspora-collectie. In 2007 ontving het Afrika Museum bovendien een belangrijke schenking van het CODA in Apeldoorn: de installatie *Yo me lo llevo viento malo* uit 1998 van Santiago Rodríguez Olazábal (Cuba, 1955). Dit topwerk, ooit aangekocht door Frits Bless, paste volgens het CODA beter in de collectie van het Afrika Museum, dat immers een representatieve verzameling van werk van Olazábal bezit. Deze installatie is een waardevolle toevoeging die op de tentoonstelling *Roots & More: De Reis van de Geesten* een belangrijke plaats zal innemen.

Tijdens het bezoek aan Haïti werd duidelijk hoe in de meest erbarmelijke omstandigheden mensen bij hun spiritualiteit steun vinden en er op fantastische wijze vorm aan weten te geven. De 'nachtwacht' van Haïti, de geheime Bizango genootschappen, scheppen hun eigen, aan de Congo Nkisi beelden verwante, Loa figuren met lichamen vol spiegeltjes. In de Grand Rue werken kunstenaars met schroot dat ze tot grimmige wezens assembleren. Er worden met *sequins* (lovertjes) en kralen prachtige vodou 'drapo's' gemaakt die de geestwezens oproepen. Een aantal daarvan kon ter plekke voor de tentoonstelling worden aangekocht.

Tijdens de *Tagung* van de Duitse vereniging van etnografica-verzamelaars in het Ethnologisches Museum in Berlijn gaf de conservator hedendaagse kunst een inleiding over het beleid inzake eigentijdse kunst van het Afrika Museum, eindigend met de voorbereidingen voor *Roots & More: De Reis van de Geesten*. Het was opmerkelijk hoe enthousiast daarop werd gereageerd. In een Duitse etnografische context ontbreekt een dergelijk beleid nog grotendeels (zoals ook bleek bij de presentatie van de vernieuwde Afrika opstelling in het Berlijnse museum). Dat er zoveel topkunst met

Afrikaanse wortels in Brazilië, de Verenigde Staten en het Caribisch gebied wordt gemaakt, was voor velen een ontdekking. Samen met Ruud Backx, directeur van de Stichting Corrosia in Almere, reisde de conservator hedendaagse kunst in juni naar Ghana om daar met hem werk uit te kiezen voor een tentoonstelling van recente beelden en schilderijen die eerst in Almere en vervolgens in het Afrika Museum zou worden getoond. Almere heeft een stedenband met Kumasi; de directeur van Corrosia en de conservator hedendaagse kunst maakten deel uit van een delegatie onder leiding van Annemarie Jorritsma, burgemeester van Almere. Zij volgden niet het programma van de delegatie maar bezochten kunstenaars op hun atelier, een academie in Kumasi en de *Artists Alliance*, een museale galerie, in Accra. In het Afrika Museum werd werk getoond van de éminence grise van de Ghanese schilderkunst, Ablade Glover, de beeldhouwer Kofi Setordji, van meester-keramist Kofi Asante, schilderijen van Rikki Kwawu en Wiz Kudowor en sieraden ontworpen door Kati Torda Dagadu.

Wouter Welling

Ubangi-kunst en -culturen: het hart van Afrika in kaart gebracht

In zijn korte verhaal *Over de ijzeren strengheid van de wetenschap* beschrijft Jorge Luis Borges de nutteloosheid van een landkaart die de afmeting had van het in kaart gebrachte rijk en op elk punt hiermee overeenstemde. Inderdaad, *the map is not the territory*: een kaart is een representatie van de werkelijkheid, een abstractie en een constructie die met een bepaald doel voor ogen is gemaakt. Doorgaans gaat het om een zo objectief mogelijke weergave van de werkelijkheid, maar soms spelen ook minder nobele motieven een rol. Dat laatste geldt in het bijzonder voor de cartografie van het hart van Afrika, het stroomgebied van de Ubangi-rivier dat hier aan bod komt.

GEMANIPULEERDE KAARTEN

Dit gebied ligt vlak boven de evenaar. Het is een van de laatste witte vlekken die op de kaart van het 'donkere continent' zijn ingevuld. Vanaf de jaren 1850 begonnen Europese ontdekkingsreizigers de Nijl ten zuiden van Khartoum af te varen en maakten ze kennis met de bewoners van wat nu Zuid-Sudan, Noord-Congo en Oost-CAR (Centraal-Afrikaanse Republiek) is. Aan het begin van de jaren 1870 waren de loop van de Congo-stroom en die van de Uele-rivier nog onbekend, en tot 1884 wisten de Europeanen zelfs niets af van het bestaan van de meer dan 1000 kilometer lange Ubangi-rivier.

Precies rond die periode vond in Duitsland de koloniale Conferentie van Berlijn plaats, waaraan vijftien Europese landen en de Verenigde Staten deelnamen (1884-1885). Na afloop van de bijeenkomst waren de Europese invloedssferen in Afrika op papier gezet. Leopold II van België nam deel aan de conferentie, echter niet uit naam van zijn land maar voor eigen rekening. Om een zo groot mogelijk deel van het Congo-bekken te verzekeren, maakte hij gebruik van verschillende kaarten, naargelang zijn gesprekspartner Frans, Brits, Portugees, Duits of Amerikaans was. Bovendien hield hij recente ontdekkingen in Centraal-Afrika voor de andere deelnemers geheim.

Dat kwam de Belgische vorst goed van pas toen hij een jaar later met Frankrijk een verdrag afsloot over de noordelijke limiet van zijn zogeheten Kongo Vrijstaat. Er werd afgesproken dat de Ubangi-rivier de grens vormde tussen Leopolds kolonie en de Franse gebieden, een rivier waarvan de loop op dat moment echter nog niet helemaal duidelijk was. Door verborgen te houden dat de oorsprong van de Ubangi wordt gevormd door de Uele-rivier, kon de koning vermijden dat deze laatste zou worden herdoopt en de grens zou bepalen. Hiermee lukte het hem duizenden vierkante kilometers ten noorden van de Uele (lees: Ubangi) voor zichzelf te behouden.

EEN CULTURELE MELTKROES

Het Ubangi-stroomgebied, waartoe dus ook de Uele-rivier en alle zijrivieren moeten worden gerekend, ligt in verschillende landen: Sudan in het oosten, de Democratische Republiek Congo in het zuiden, de Republiek Congo in het westen, en de Centraal-Afrikaanse Republiek in het noorden. Het gaat om een overgangsgebied - tussen het regenwoud in het zuiden en de beboste savanne in het noorden, tussen sprekers van verschillende taalfamilies (Bantu-talen, Sudanese talen en Ubangische talen), en ook tussen politiek gedecentraliseerde volken in het westen en de voormalige koninkrijken in het oosten.

In het oosten van Ubangi leeft het Zande-volk, waarvan het grondgebied vanaf 1800 in een aantal koninkrijken was verdeeld. (De laatste koning stierf in 1912.) Zande-vorsten beschikten over goed getrainde legers, wat hen toeliet naburige gebieden te veroveren en de bewoners ervan te 'Zandeïseren'. De Zande-taal werd opgelegd, de jongelui moesten hun legerdienst doen en overal gold de Zande-rechtspraak. Dit expansieproces was natuurlijk geen eenrichtingsverkeer. Talrijke voedingsgewassen, technieken, rituele praktijken en artistieke tradities werden door de Zande zelf van hun burens overgenomen en geïntegreerd.

Het bestaan van dit soort uitwisselingen vormt een van de verklaringen voor de verscheidenheid aan stijlen die men aantreft in de kunst van de Zande. Enerzijds is er wat men zou kunnen omschrijven als hofkunst. Het gaat om houten prestigevoorwerpen versierd met een 'naturalistisch' menselijk hoofdje - lepels, pijpen, bel-len en harpen. Het zijn deze gebeeldhouwde vijsnarige Zande-harpen die reeds in de negentiende eeuw door de eerste Europese reizigers in Zuid-Sudan werden verzameld. Het instrument begeleidde de gezangen van de

harpspeler, die commentaar leverde op het dagelijkse leven en de politiek.

Anderzijds maakten de Zande ook uiterst 'abstracte' beeldjes uit hout of van leem. De meeste daarvan verschenen pas in de jaren 1950 in Europa. Deze *yanda*-beeldjes werden in de eerste helft van de twintigste eeuw gebruikt in een gesloten genootschap, gewijd aan de Yanda-geest. Het voornaamste doel van dit genootschap was zijn leden algemeen welzijn te bieden. Men deed een beroep op Yanda om een goede jacht of oogst te bevorderen, om onvruchtbaarheid te voorkomen, en om bescherming te verkrijgen tegen ziekte of behek-sing. De *yanda*-figuren werden regelmatig ingewreven met roodhoutpoeder en magisch voedsel, om ze krachtig te maken en gunstig te stemmen. Als dank voor verleende diensten werd een beeldje soms getooid met oorkingen, armbanden, kralensnoeren of muntstukken.

Onderzoek heeft uitgewezen dat de Zande het Yanda-genootschap waarschijnlijk rond 1900 hebben overgenomen van het gedeeltelijk geannexeerde Banda-volk. De grote overzichtstentoonstelling - *Ubangi. Kunst*

en culturen uit het hart van Afrika - toonde de verwantschappen tussen yanda-beeldjes en de naburige Banda-sculptuur. De onderliggende idee is dat etnische groepen veel minder homogeen en afgesloten zijn dan tot voor kort algemeen werd aangenomen.

Wat waar is voor de Zande-cultuur - dat we te maken hebben met een smeltkroes waarin diverse invloeden herkenbaar zijn - geldt voor het hele Ubangi-gebied. Een voorbeeld is de intitatie tot volwassenheid. De meeste Ubangi-volken gebruiken dezelfde term voor de inwijding die gepaard gaat met het bereiken van de volwassenheid van jongens en meisjes: *gaza* of *ganza*. Dit schijnt erop te wijzen dat de initiatie afkomstig is van één enkel volk en in het verleden door andere groepen is overgenomen. Tegenwoordig heeft de initiatie, waartoe ook de besnijdenis hoort, veel van haar ceremoniële luister verloren. Maar vroeger traden bij sommige Ubangi-volken, aan het einde van de festiviteiten, houten maskers op, een gebruik dat weliswaar niet algemeen was. Van menig Ubangisch masker is het

trouwens vandaag de dag niet meer mogelijk te bepalen van welk volk in het bijzonder het afkomstig is.

OPEN GRENZEN

De artistieke veelzijdigheid van de Ubangi-volken - vroeger ook wel pejoratief hun 'stijlonvastheid' genoemd - heeft ervoor gezorgd dat dit gebied tot een vergaarbak werd van alle Afrikaanse sculptuur die men niet kon thuisbrengen. Te pas en te onpas werd het label 'Noord-Congo' gegeven aan beelden en maskers met een hartvormig gelaat of een littekentatoeage op het voorhoofd. Vaak waren dit soort toewijzingen ongegrond, als het om beeldhouwwerk ging uit Tanzania, Gabon of zelfs West-Afrika. Maar soms was de attributie juist en valt er inderdaad niet méér over de origine van een voorwerp te zeggen dan 'Noord-Congo' of 'in Ubangi-stijl'. De openheid van culturele grenzen tussen naburige volken zorgt in het Ubangi-gebied voor het bestaan van 'transetnische' objecten, objecten waarvoor het geen zin heeft een meer specifieke etnische toeschrijving te zoeken.

Openheid van grenzen bestaat echter niet alleen op geografisch vlak, maar ook historisch. Daarmee doel ik hier op de uitwisselingen die reeds vroeg zijn ontstaan tussen de Afrikaanse kunstenaars en Europese bezoekers, die op doortocht waren of langere tijd in het gebied verbleven. Nog te vaak spreken verzamelaars van pre-contact en post-contact kunstuitingen; ze trekken daarmee een grens tussen wat authentiek Afrikaans zou zijn en wat door de blanke aanwezigheid is beïnvloed. Die grens is echter denkbeeldig.

Aan de ene kant namen bewoners van het Ubangi-gebied Europese modellen over voor hun eigen kunstproductie, zoals blijkt uit de houten, rituele initiatiehoed uit de jaren 1920. Aan de andere kant beseften Afrikanen die in contact kwamen met westerlingen dat een nieuwe markt voor hun beeldhouwwerk was ontstaan. Dit leidde tot het vervaardigen van 'exportproducten', waarvan sommige meer dan een eeuw oud zijn. Een sprekend voorbeeld is de grote ivoren figuur die in 1902 bij de Sudanese Zande is verzameld. Ze is gemaakt in een materiaal dat bij Europese souvenirjagers erg in trek was en vertoont een onbekende stijl.

Gaat het hier dan om 'niet-authentieke' stukken, of zou men eerder moeten spreken van een originele kunstvernieuwing?

Met het in kaart brengen van de kunst uit het Ubangi-stroomgebied moet dus met allerlei doorlaatbare grenzen rekening worden gehouden. Een overzicht dat Ubangische volken presenteert als vast omliggende, samenhangende en onderscheiden entiteiten, gaat voorbij aan het *melting pot*-karakter van deze culturen. En een betoog dat vasthoudt aan Ubangi-kunst onafhankelijk van externe invloeden, mist het historisch-dynamische karakter ervan. Een 'kaart' die geen rekening houdt met deze open grenzen, zou een vals beeld van de werkelijkheid ophangen - weliswaar niet uit territoriale hebzucht, maar vanwege achterhaalde ideeën betreffende Afrikaanse kunst.

Jan-Lodewijk Grootaers

Bij de tentoonstelling verscheen het boek: *Ubangi. Art and Cultures From the African Heartland*, o.l.v. dr. J.-L. Grootaers. Uitgegeven door het Mercatorfonds, Brussel.

PUBLIEKSDIENST

In de publieksdienst zijn de werkvelden educatie, evenementen, PR en groepsreserveringen gebundeld. Binnen deze afdeling wordt de jaarlijkse programmering van workshops, voorstellingen, evenementen en bijzondere activiteiten voor zowel het individuele publiek als het groepsbezoek (scholen en groepen volwassenen) opgezet en in- en extern gecommuniceerd.

Ruim eenderde deel (26.600) van het totaal aantal bezoekers van 79.700 komt naar het museum in groepsverband. Voor de verwerking van deze reserveringen is in de loop van 2007 een geautomatiseerd systeem geïntroduceerd, waarmee zowel de invoer als afhandeling van deze 718 reserveringen (in 2007) overzichtelijk en voor meerdere afdelingen inzichtelijk is gemaakt.

PR EN COMMUNICATIE

Drukwerk, MUPI's en radio Bij de museumactiviteiten en tentoonstellingen werden diverse materialen ontwikkeld. Zo verschenen flyers ter promotie van de Woestijnmaand, de Afrikaanse zomerweken, de tentoonstelling Ubangi en het activiteitenprogramma in december. Daarnaast verscheen voor de museumbezoekers een uitvouwbare museumplattegrond waarin tevens het jaarprogramma werd opgenomen. De tentoonstelling Ubangi werd in Nijmegen extra onder de aandacht gebracht middels MUPI-borden. Ook werd de tentoonstelling extra aangekondigd in tweewekelijkse Museumladder in De Volkskrant, het Parool, NRC-Handelsblad en Trouw. Het Woestijnfestival van 24 juni is middels een radiospot bij Lekker Weg in Eigen Land extra onder de aandacht gebracht.

Het museum in de media De verschillende media wisten het museum ook in 2007 weer veelvuldig te vinden. Met name de bijzondere evenementen zoals de Woestijnmaand, de introductie van de Reiswijzer en de tentoonstellingen 'Ubangi', 'Met een Hoed de Wereld' rond en 'Door de ogen van de kunstenaar'

werden door de pers goed ontvangen en leverde het museum de nodige publiciteit op. Op zondag 6 mei nam TV Gelderland in het museum het programma 'Schatgraven' op. Bezoekers konden door experts een meegebracht object laten bespreken en taxeren.

EDUCATIE

Beurzen en presentaties NOT In januari presenteerde het museum zich op de tweejaarlijkse NOT (Nederlandse Onderwijstentoonstelling) in Utrecht. Voor deze beurs werden nieuwe standbanieren gebruikt met afbeeldingen van de tentoonstelling hedendaagse kunst.

Sporendag Op 1 februari vond de zogenoemde Sporendag voor de docenten in het voortgezet onderwijs plaats in Museumpark Oriëntalis. Het Afrika Museum gaf een presentatie over de verschillende samenwerkingsprojecten tussen het museum en scholen in de regio.

Dag van de Cultuureducatie (Muis Sacrum) Op 12 juni werd in Muis Sacrum in Arnhem de jaarlijkse 'Dag van de cultuureducatie' gehouden waarbij het Vmbo centraal stond. Deze dag werd georganiseerd door CultuurNetwerk. Centraal op deze dag stond cultuureducatie voor het (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs. De medewerker Educatie werd door Edu-Art uitgenodigd om een presentatie te verzorgen op deze dag vanwege de geslaagde samenwerkingsprojecten met Vmbo-scholen.

EDUCATIEVE PROJECTEN EN ACTIVITEITEN

Stoelententoonstelling (Afrika Vandaag) In het Afrika Museum was vanaf 18 maart tot eind april de bijzondere tentoonstelling 'Stoelen voor de goden' te zien. Deze tentoonstelling was het resultaat van een samenwerking tussen het museum, het Karel de Grote College en het Montessoricollege te Nijmegen. Leerlingen van beide scholen toonden in het museum hun zelfgemaakte kunstwerken. Zij hadden elk een zetel vormgegeven voor hun god of ideaal. Deze tentoonstelling vormde de afsluiting van het project 'Afrika Vandaag', waarin leerlingen zich hebben laten inspireren door het werk van een hedendaagse Afrikaanse kunstenaar. Uitgangspunt voor dit project waren werken van Nilton Moreira Da Silva, een in Nederland wonende kunstenaar van Afro-Braziliaanse afkomst met wortels bij de Yoruba. Dit volk kent een pantheon aan goden ('orisha's'), elk met eigen taken en eigenschappen. Nilton ontwierp voor een aantal van deze orisha's een speciale zetel die te zien was in de tentoonstelling 'Hedendaagse kunst uit Afrika en

de Afrikaanse diaspora'. De vormgeving ervan is zijn persoonlijke visie op de orisha's, hun verschijningsvormen, kleuren en attributen.

Tentoonstelling Levensmomenten Evenals in 2006 sloot het Montessori College ook in 2007 hun project 'Levensmomenten' af met een leerlingententoonstelling in het Afrika Museum. In dit project hebben Vmbo 3 leerlingen zich onder meer laten inspireren door de tentoonstelling 'Levensmomenten' in het museum. In een voorbereidende projectweek zijn de leerlingen op verschillende manieren met het thema bezig geweest. Ze hebben o.a. workshops gevolgd op school, ze bezochten de bibliotheek en het Afrika Museum om daar verschillende opdrachten te maken. Tenslotte kozen zij een levensmoment uit hun eigen leven en maakten naar aanleiding daarvan een object.

Warchild project Warchild helpt kinderen die het slachtoffer zijn geweest van oorlog. Deze hulp wordt niet in geld of met medicijnen gegeven, maar d.m.v.

dans, muziek en spel. Deze manier van verwerken doet denken aan rituelen. Een ritueel wordt gehouden om iets te leren, om je te beschermen of om moeilijke tijden door te komen. Ze werken versterkend, troostend en verbindend. Afrikaanse culturen kennen veel rituelen. Na een voorbereidende les op school, volgen de leerlingen in het museum een workshop drama. Hierin ervaren ze hoe ze gevoelens om kunnen zetten in beweging en spel. Zo geven de leerlingen een eigen invulling aan een ritueel.

Speurtocht binnenmuseum In mei was de gedrukte speurtocht gereed door het nieuwe binnenmuseum. De speurtocht is ontwikkeld voor zowel scholen als individueel publiek en leidt door alle zalen met een vaste presentatie.

Zomerproject Reis-wijzer Kinderen van 6 t/m 12 jaar konden deze zomer meedoen met het nieuwe museumproject *Reis-wijzer*. Samen met een reisleider maken de kinderen een tocht door het museum, langs voorwerpen die belangrijk zijn bij de kennisgeving met een andere cultuur. Bij deze tocht hoort een paspoort, dat na de museumtocht is gevuld met visumstempels en toegang geeft tot het tweede deel van het project. In het buitenmuseum bezoeken de kinderen het woonerf uit Mali en gaan daar een prachtige 'bogolan' maken. 'Bogolan' is de naam voor

een katoenen stof die op traditionele wijze is geverfd met modder en andere natuurlijke kleurstoffen. Gezien het grote succes van de Reis-wijzer is deze ook als educatief project in het reguliere groepsaanbod opgenomen.

Wonen in Nederland - Wonen in Afrika (Week van de geschiedenis) Evenals vorig jaar deed het Afrika Museum in 2007 mee aan de Week van de geschiedenis. Thema dit jaar was 'Wonen in Nederland'. Het Afrika Museum heeft dit thema vertaald door een vergelijking te maken van verschillen en overeenkomsten met het wonen in Afrika. Na een inleiding op één van de woonerven in het buitenmuseum, bouwden de kinderen hun eigen Afrikaanse droomhuis.

EVENEMENTEN

Museumweekend Tijdens het museumproject 'De kunst van het waarnemen' leerden kinderen kijken naar Afrikaanse kunst. Hoe ziet het object er precies uit, van welk materiaal is het gemaakt, is het echt gebruikt en waaraan kun je dat zien? Na een korte rondleiding langs verschillende museumobjecten, mochten de jeugdige bezoekers zelf aan de slag. Een museumobject werd grondig bestudeerd waarmee zoveel mogelijk informatie werd verzameld. Aantal bezoekers 1092.

Woestijnmaand De maand juni stond geheel in het thema 'Woestijn' met een prachtige fototentoonstelling over de Sahara van de fotografen Frans Lemmens en Marjolijn van Steeden. Gedurende deze maand was er ook een nomadentent in het atrium te bewonderen, volledig ingericht met alle toebehoren. Het publiek kon zo een indruk krijgen van het leven van nomadenstammen in de Sahara. Op 24 juni vond het Woestijnfestival plaats, met veel activiteiten en muziek. Reisbureau Sawadee zorgde voor presentaties van hun woestijnreizen.

Zomervakantie Een nieuw project dat speciaal voor de zomervakantie is ontwikkeld, is het project Reis-wijzer. Ook vond het jaarlijks terugkerende 'African Spirits Festival' plaats, met muziek uit alle windstreken van Afrika en de diaspora. Vier zondagen achtereenvolgend kon het publiek genieten van muziek uit o.a. Suriname, Mali en Nigeria.

Rode Aarde In augustus was de prachtige voorstelling 'Rode Aarde' te zien. Deze voorstelling was een samenwerking van Speeltheater Holland met twee (Xhosa)poppenspelers van Sisonke Arts uit Zuid-Afrika. 'Rode Aarde' is een visuele vertelling met Zuid-Afrikaanse muziek, dans en poppen die gespeeld werd in een speciaal gebouwde kraal in het buitenmuseum. Dankzij een subsidie van Edu-Art konden 500 leerlingen deze voorstelling gratis bijwonen. In het weekend werd 'Rode Aarde' gespeeld voor het museumpubliek en de reacties waren lovend.

Gratis Museumdag Provincie Gelderland In 2007 werd voor de tweede keer de Gratis Museumdag in Gelder-

land gehouden. Op initiatief van de Provinciale Staten waren 53 musea gratis toegankelijk, waaronder het Afrika Museum. Het doel is museumbezoek laagdrempelig te maken. Het thema van 2007 was 'Helden en heldinnen'. In het Afrika Museum konden kinderen als 'ontdekkingsreizigers' Afrika verkennen en kregen daarna een paspoort met stempels als bewijs van hun heldenmoed. Deze dag bezochten maar liefst 4000 bezoekers het Afrika Museum! Door de massale toestroom moest de politie het verkeer op de Meerwijkselaan in goede banen leiden. De heer Th. de Wit, statenlid, en de heer J. Maasackers, hoofd afdeling Cultuur van de provincie, bezochten het museum en konden zelf kennis nemen van het enorme aantal bezoekers.

Met een hoed de wereld rond Van 12 november t/m 10 januari was de tentoonstelling 'Met een hoed de wereld rond' te bezichtigen in het Afrika Museum. De tentoonstelling was een initiatief van de Nederlandse Hoedenvereniging (NHV). Bezoekers konden zich verwonderen over meer dan 40 hoeden van hedendaagse Nederlandse ontwerpers, met Afrika als inspiratiebron. Naast eigentijdse hoeden waren er hoofddek-sels te zien uit de collectie van het Afrika Museum. De opening van de tentoonstelling werd gevierd met een feestelijke hoedenshow waarbij de ontworpen hoeden werden getoond aan de vele aanwezigen. Ook tijdens een middag als deze werd weer eens duidelijk hoeveel nut en plezier het museum heeft van de nieuwe bijzondere ruimtes. Op zaterdag 17 november was een speciale Hoedendag met workshops, persoonlijke adviezen voor hoedendragers, lessen 'hoofddoek binden' en een workshop 'hoeden maken'.

GROEPSBEZOEK

Belangrijkste gebeurtenis op de afdeling groepsreserveringen, was de implementatie van een geautomatiseerd systeem. Na jaren van tijdrovend boeken in een papieren agenda, is na een grondig vooronderzoek gekozen voor een bestaand programma dat naar de wensen van het museum is omgeschreven. De eerste ervaringen zijn veelbelovend.

Het museum ontving dit jaar 718 groepen die samen ruim 35% uitmaken van het totaal bezoek. Het aantal onderwijsgroepen (totaal 18.500 leerlingen/studenten) is gestegen ten opzichte van 2006 en maakt ongeveer 65% uit van het groepsbezoek. Dat groepen graag Afrika willen 'beleven', blijkt wel uit het aantal geboekte activiteiten en rondleidingen dat nog elk jaar stijgt en inmiddels het aantal van 1500 nadert. De helft daarvan wordt ingevuld door rondleidingen (393) en de workshop 'Afrikaanse muziek' (347) die verreweg het populairste is. Juist vanwege dit toenemende aantal rondleidingen is het team rondleiders in 2007 uitgebreid en ingewerkt. Om de kwaliteit op peil te houden, blijft inhoudelijke ondersteuning en bijscholing van groot belang.

BUITENMUSEUM

Het kappershuis in het buitenmuseum, dat moest wijken voor de uitbreiding van het museumgebouw, is op een andere plek herbouwd. Het huis is ingericht als een modern Afrikaanse huis, compleet met veel plastic voorwerpen en een computer. In tegenstelling tot het oude kappershuis is dit nieuwe van binnen te bezichtigen.

CONTACTEN EN SAMENWERKING

De PR-medewerkster vertegenwoordigt het museum in het Groesbeek Museumlandschap en het Tentoonstellingscontact Nijmegen. Ook participeert zij in het RBT/KAN en het Convention Bureau.

De medewerkster educatie vertegenwoordigt het museum in het Sporen-overleg van Edu-Art.

De medewerkster educatie en PR-medewerkster namen op 19 april samen deel aan de studiemiddag van de NMV 'Huwelijk of LAT-relatie?' over de samenwerking tussen de werkvelden educatie en communicatie in musea.

De medewerker educatie nam eind 2007/begin 2008 deel aan de Cursus 'Van idee tot product'. Centraal stonden de vragen: Wat zijn kenmerken van goede cultuureducatieve producten? En welke stappen zet je om van een leuk idee een goed product te maken? In zes bijeenkomsten werden inhoudelijke en praktische onderwerpen belicht, die een rol spelen bij de ontwikkeling van cultuureducatieve producten.

Op vrijdag 2 november namen hoofd collectiebeheer en twee medewerkers (collectiebeheer en educatie) deel aan een landelijk congres: 'Tijd voor antropologie! Versnelling-Jeugd-Toekomst'. Dit congres was georganiseerd door de Antropologen Beroepsvereniging en het Nederlands Openluchtmuseum. Deelgenomen werd aan verschillende sessies, waaronder 'Musea en Toerisme, musea als katalysator' en 'Musea als rader in de toeristenindustrie'.

BEDRIJFSVOERING

FINANCIËN

Het jaar 2007 is met een klein negatief resultaat afgesloten. In verband met de uitbreiding van het gebouw en de daarmee samenhangende toename van de exploitatiekosten zal het voor het museum belangrijk zijn om in de komende jaren extra middelen te genereren.

PERSONEEL

- Op 1 maart werd het 40-jarig jubileum van mevrouw C.M.S. Eisenburger gevierd.
- Per 1 april is de heer G. Groen, baliemedewerker, uit dienst getreden om zich meer aan studie te kunnen wijden.
- Per 1 juni is de heer E. Krook, hoofd facilitaire dienst, uit dienst getreden en overgestapt naar een baan in de welzijnssector.
- Per 1 juli is mevrouw E. Berntsen, directie-secretaresse, met vervroegd pensioen gegaan.
- Per 1 april zijn mevrouw J. Nagengast en mevrouw W. Duinkerke tijdelijk in dienst getreden als baliemedewerker.
- Per 1 juli is mevrouw D. Schinkel in dienst getreden als reserveringsmedewerker.
- Op 1 juli was de heer L. de Roeper 12,5 in dienst van het museum.
- Per 1 september is de heer W. Peters in dienst getreden als tuinman.
- Sinds april 2007 is er een samenwerkingsovereenkomst met het ROC-Nijmegen voor de inzet van suppoosten in het museum.
- Ter vervanging van een zwangerschapsverlof heeft mevrouw M. Woldring gedurende de periode september-december de PR-functie waargenomen.
- Met betrekking tot de tentoonstelling Ubangi was de heer J.-L.Grootaers gedurende de periode januari-oktober gastconservator van het museum.
- De heer W. van Damme, wetenschappelijk medewerker, nam in 2007 een sabbatical.

Omdat het Afrika Museum niet bij de CAO-VRM is aangesloten heeft ze zijn eigen arbeidsvoorwaarden-reglement. Dit is in 2007 geheel geactualiseerd en op voorkomende zaken aangepast.

BEZOEKCIJFERS

Het totale bezoekersaantal van 2007 was 79.700. Het sterk toegenomen bezoek van 2006 hebben we in 2007 kunnen vasthouden. Bijna 40% van deze bezoekers zijn jonger dan 18 jaar. Ruim 21% van het totale aantal bezoekers is afkomstig uit het basis- en voortgezet onderwijs.

CULTUREEL ONDERNEMERSCHAP

Het is gebleken dat het vernieuwde museum meer kansen biedt voor een verhoging van de winkelomzet en de verhuur van zalen. Het Afrika Museum heeft hier in 2007 een voorzichtige, maar weloverwogen start mee gemaakt. Vanwege de toegenomen ruimte en grotere uitstraling lijken er ook mogelijkheden tot sponsoring en partnerships te ontstaan. In 2007 heeft het Afrika Museum zich op deze markt georiënteerd en wellicht dat in 2008 de eerste resultaten zijn te melden.

NEVENFUNCTIES DIRECTEUR

- Secretaris bestuur Vereniging Rijks gesubsidieerde Musea (VRM) (tot mei 2007)
- Lid Adviescommissie Kunst- en Cultuureducatie Prins Bernhard Cultuurfonds (tot september 2007)
- Lid Raad van Toezicht Stichting Kunst en Cultuur Gelderland
- Voorzitter Dammartin Stichting
- Lid comité van aanbeveling East Africa Support
- Voorzitter bestuur Stichting Kröller Müller Fonds

ACTIVA BALANS PER 31 DECEMBER 2007 (na resultaatverdeling)

vaste activa	2007	2006
<i>immateriële vaste activa</i>	€ 0	€ 0
<i>materiële vaste activa</i>		
gebouwen en terreinen	pm	pm
inventaris en inrichting	€ 231.562	€ 163.634
inventaris inrichting nieuwbouw	€ 69.150	€ 89.588
veiligheidsinvesteringen	€ 216.910	€ 176.553
<i>totaal materiële vaste activa</i>	€ 517.622	€ 429.775
<i>financiële vaste activa</i>	€ 0	0
totaal vaste activa	€ 517.622	€ 429.775
<i>vlottende activa</i>	2007	2006
<i>voorraden</i>	€ 5.435	€ 63.943
<i>vorderingen</i>		
overige vorderingen	€ 228.928	€ 230.592
overlopende activa	€ 26.079	€ 17.165
<i>totaal vorderingen</i>	€ 255.007	€ 247.757
<i>effecten</i>	€ 0	0
<i>liquide middelen</i>	€ 112.522	€ 174.432
totaal vlottende activa	€ 372.964	€ 486.132
totaal activa	€ 890.586	€ 915.907

PASSIVA BALANS PER 31 DECEMBER 2007

eigen vermogen	2007	2006
<i>algemene reserve</i>		
stichtingskapitaal	€ 227	€ 227
algemene reserve	€ 298	€ 253
totaal algemene reserve	€ 525	€ 480
<i>bestemmingsreserves</i>		
bestemmingsfonds OCW	€ 0	€ 27.433
bestemmingsfonds OCW beveiliging	€ 84	€ 8.289
<i>overige (bestemmings)reserves</i>		
groot onderhoud	€ 52.564	€ 52.564
inrichting nieuwbouw	€ 48.404	€ 48.404
boekenfonds	€ 13.489	€ 13.489
salarissen CAO 2005	€ 0	€ 0
buitenmuseum	€ 0	€ 9.000
reserveringssysteem	€ 0	€ 3.084
totaal bestemmingsreserves	€ 114.457	€ 126.541
totaal eigen vermogen	€ 115.066	€ 162.743
<i>aankoopfonds</i>	€ 13.864	€ 4.060
<i>voorzieningen (jubilea)</i>	€ 1.318	€ 5.000
<i>langlopende schulden (investeringsubsidie OCW)</i>	€ 335.882	€ 204.746
<i>kortlopende schulden</i>		
crediteuren	€ 139.665	€ 289.277
vakantiegeld en -dagen	€ 65.150	€ 64.902
belastingen	€ 27.689	€ 24.492
schulden inzake pensioenen	€ 9.792	€ 16.023
overige schulden	€ 6.727	€ 2.319
overlopende passiva	€ 96.343	€ 48.765
vooruitontvangen bedragen	€ 13.232	€ 32.580
schulden inzake aanpassingen balie, conversie bibliotheek, audiotour	€ 65.858	€ 61.000
totaal kortlopende schulden	€ 424.456	€ 539.358
totaal passiva	€ 890.586	€ 915.907

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING 2007

baten	boekjaar 2007	begroting 2007	boekjaar 2006
directe opbrengsten	€ 584.439	€ 502.685	€ 437.749
indirecte opbrengsten	€ 15.905	€ 10.000	€ 16.795
totale opbrengsten	€ 600.344	€ 512.685	€ 454.544
subsidie OCW CuNo	€ 1.666.343	€ 1.631.114	€ 1.630.576
onderdeel huren	€ 0	€ 0	€ 0
onderdeel exploitatiebijdrage	€ 0	€ 0	€ 0
subsidie provincie CuNo	€ 0	€ 0	€ 0
subsidie gemeente CuNo	€ 0	€ 0	€ 0
overige subsidies/bijdragen	€ 52.532	€ 23.890	€ 273.829
dotaties	€ 0	€ 0	€ 0
totale bijdragen	€ 1.718.875	€ 1.655.004	€ 1.904.405
totale baten	€ 2.319.219	€ 2.167.689	€ 2.358.949
lasten	boekjaar 2007	begroting 2007	boekjaar 2006
salarislasten	€ 1.013.756	€ 1.145.104	€ 1.053.419
afschrijvingen	€ 89.996	€ 80.000	€ 67.420
huur	€ 282.289	€ 282.290	€ 278.666
aankopen	€ 22.292	€ 15.000	€ 8.600
overige lasten	€ 953.719	€ 645.295	€ 1.455.298
totale lasten	€ 2.362.052	€ 2.167.689	€ 2.863.403
saldo uit gewone bedrijfsvoering	€ 42.833-	€ 0	€ 504.454-
saldo rentebaten	€ 4.960-	€ 0	€ 7.381-
saldo overige buitengewone baten/lasten	€ 0	€ 0	€ 0
mutatie aankoopfonds	€ 0	€ 0	€ 0
exploitatieresultaat (- = verlies)	€ 37.873-	€ 0	€ 497.073-

FORMATIE AFRIKA MUSEUM PER 31-12-2007

21 fte's en 15 tot 20 oproepkrachten / **directie** mw drs C.M.S. Eisenburger *directeur* /mw. C.W.M. van der Burgt *directiesecretariaat* / **bedrijfsvoering** drs H. Winter *hoofd*, mw J. Melssen, mw C. Thielen / **tuindienst** J. Praag, J.H. Benda, F. van Wetten, W. Peters / **technische dienst** C.H.G. Felten, F. Verbiesen / **huishoudelijke dienst** mw C.W.A. Wijers-Kaal, G.L.M. Wijers, Mw N. Mahler / **bewaking** B. Joosten / **balie** mw A.C.M. Meltzer-Vermeulen, mw J. Coolen, mw C. van Lamsweerde, mw B. Tijdink, mw J. Nagengast, mw J.T.M. van Oudvorst *oproepkracht* / **publieksdienst** mw C.W.M. van der Burgt *groepsreserveringen*, mw P. Kooistra *evenementen*, mw drs M.J.E.A.W. Relouw *PR en communicatie*, mw D. Schinkel *groepsreserveringen*, mw drs M. Schipper *educatie*, mw J. Nagengast / **rondleidingen (oproepkrachten)** Y. Eijk, M.van Kalmthout, mw drs C.H.H.M. Kommers, mw drs M. Kool, mw M. Slooff, mw M. Steegstra, mw M. Timmermans, mw M. Truin / **activiteitenbegeleiding (oproepkrachten)** Mw. E. de Brouwer *workshopbegeleiding*, mw A. Cappendijk *workshopbegeleiding*, mw T. Geurts *workshopbegeleiding*, mw L. Goltstein *workshopbegeleiding*, mw H. Jaspers *workshopbegeleiding*, mw E. de Jong *workshopbegeleiding*, mw E. Pijnappels *workshopbegeleiding*, mw E. Samplonius-Posno *workshopbegeleiding*, mw C. de Valk *workshopbegeleiding*, mw N. Wijkamp *workshopbegeleiding*, E.G. Cissé *Afrikaanse muziek en dans (1/4-31/10)*, M. Keita *Afrikaanse muziek en dans*, M. Cissoko *haarvlechtster (1/4-31/10)*, mw A.C.M. Jorna *Afrikaanse verhalen (1/4-31/10)*, mw H. van Daalen *Afrikaanse verhalen* / **collectie** mw drs C.M.S. Eisenburger *conservator*, W. Welling *conservator hedendaagse Afrikaanse kunst* / **collectiebeheer** mw drs I.E. Hübner *hoofd*, mw drs M. Kool, L.P.M. de Roeper *restaurator* / **onderzoek en documentatie** dr W. van Damme / **projectmedewerkers** dr J.-L. Grootaers, G. van den Heuvel / **vrijwilligers** mw M. Truin *bibliotheek*, mw T. van Wijk *buitenwinkel*, mw M. Smits *buitenwinkel*, mw I. Smit *buitenwinkel* / **Bestuur Stichting Afrika Museum** mr L.R. van der Weij *voorzitter*, O.M. Starmans RA *penningmeester*, F. Wijnen CSSp., H. van Loon CSSp., G. van den Heuvel *(tot 7-12-2007)* / **Bestuur Stichting tot Steun aan het Afrika Museum** mr L.R. van der Weij *voorzitter*, O.M. Starmans RA *penningmeester*. *Bestuur Stichting Afrika Museum vergaderde vier keer in 2007. Bestuur Stichting tot Steun aan het Afrika Museum vergaderde één keer in 2007.*

FOTOBIJSCRIFTEN

voorzijde Yanda-beelden, Dem. Rep. Congo, Privé-verzameling. **pag 1 boven** Paalwoningen van de Toffinou, Benin, in buitenmuseum. **onder** Auditorium **pag 2** Directeur Ineke Eisenburger was voor het programma Schatgraven de expert Afrikaanse kunst. **pag 4** Poppenspeelster van theatergroep Madoc begroet Ineke Eisenburger op haar 40-jarig jubileum. **pag 5** Tentoonstelling Westerse en Afrikaanse visies op Afrikaanse kunst. **pag 6** Vodou-fles, Haïti, Collectie Afrika Museum, Berg en Dal. **pag 8** Twee poppen, Bargu, Benin. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal **pag 9** Beeld Erzuli Dantor, E.Lindor. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal. **pag 10** Ketting, Lotuko, Sudan. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal. **pag 11** Yo me lo llevo viento malo, 1998, Santiago Rodriguez Olazábal. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal. **pag 12** Vodou vlaggen, Haïti. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal **pag 13** Vodou flessen, Haïti. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal. **pag 14** Bizango beelden, collectie Lally, Haïti. **pag 15** Ayizan-boot, Edouard Duval-Carrié, Haïti. **pag 17** Harp, Zande, Dem. Rep. Congo. Collectie Afrika Museum, Berg en Dal. **pag 18** Tentoonstelling Ubangi. Kunst en culturen uit het hart van Afrika. **pag 19 links** Yanda-beeld, Dem. Rep. Congo, privé-collectie. **rechts** Masker, Ngbaka, Dem. Rep. Congo, privé-collectie. **pag 20** Stoelententoonstelling leer-lingen Karel de Grote College. **pag 22** Stoelententoonstelling in het atrium. **pag 23** Project Reis-wijzer. **pag 24 links** Koor Gye Nyame trad op met kerstmis. **rechts** Voorstelling Rode Aarde. **pag 25 links** Opnames 'Schatgraven' door TV Gelderland. **rechts** Woestijnfestival. **pag 26** Baka-kampement in buitenmuseum. **pag 31** Tentoonstelling 'Baka-pygmeëën tussen heden en verleden'

VRIENDENKRING

In 2007 telde de Vriendenkring ruim 400 leden. De contributiegelden komen ten goede aan het aankoopfonds van het museum.

AFRIKA MUSEUM

Postweg 6 / 6571 cs Berg en Dal
T 024 - 684 72 72 / info@afrikamuseum.nl
www.afrikamuseum.nl / F 024 - 684 19 22

OPENINGSTIJDEN

maandag t/m vrijdag 10.00 - 17.00 uur
zaterdag, zon- en feestdagen 11.00 - 17.00 uur
van 1 november t/m 31 maart op maandagen gesloten
1^e Kerstdag en Nieuwjaarsdag gesloten

BEREIKBAARHEID

Vanaf station Nijmegen met buslijn 8 richting Berg en Dal, halte Golden Tulip Hotel Val Monte. Vandaar kunt u het museum bereiken per taxi € 1,55 voor een enkele reis, te bestellen bij de buschauffeur) of te voet (ca. 20 minuten).

COLOFON

Afrika Museum, Berg en Dal
fotografie
Ferry Herrebrugh
Vincent Everarts
Bureau La Verbe
Afrika Museum
grafisch ontwerp
Atelier René Knip
en Rens Martens
druk
Thoben Offset Nijmegen